

Vilnius, Varšuva, Paryžius: Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos Vilniaus skyriaus veiklos programinės gairės (1930–1939)

Rūta Stanevičiūtė

Klaipėdos universitetas, K. Donelaičio g. 4, LT-92144 Klaipėda
El. paštas: ruta.staneviciute@gmail.com

Straipsnyje nagrinėjama Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos Vilniaus skyriaus veikla 1930–1939 m. Tyrime analizuojamos organizacijos susikūrimo prielaidos, programinės gairės, tarptautiniai ryšiai¹. Remiantis Vilniuje ir Varšuvoje išlikusiais archyviniais šaltiniais, muzikų laiškais, tarpukario periodika ir specialiąja literatūra tikslinami skyriaus istorijos faktai, atskleidžiamas vietinis ir tarptautinis jo veiklos kontekstas. Darbe taikyti kritinės šaltinių analizės, istoriografinis, lyginamasis metodai.

RAKTAŽODŽIAI: Tarptautinė šiuolaikinės muzikos draugija, Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos Vilniaus skyrius, moderni muzika, XX a. muzikos sklaida, Vilniaus radijo stotis, „Jaunųjų lenkų muzikų draugija“ Paryžiuje, Tadeusz Szulc, Stanisław Węslowski, Witold Hulewicz

XX a. tolstant, stiprėja poreikis kritiškai peržiūrėti įsitvirtinusių praeito amžiaus moderniosios muzikos istorijos vaizdinius. Jau prieš keletą dešimtmečių atsakius progresistinės muzikos raidos sampratos, buvo nuvainikuoti kanoniniais tapę pasakojimai apie XX a. muzikos modernėjimą ir kartu pradėti kritikuoti juos grindę istoriografiniai modeliai. Tai ypač pasakytina apie šiuose pasakojimuose centruotą „idealų objektą“ – vadinamąjį kompozitorių kūrinių kanoną. Teorinės žiūros slinktys, kurias inspiravo kritinė muzikologija, paskatino didesnę dėmesį šiuolaikinės muzikos sklaidos ir recepcijos reiškiniams. Fundamentalių naujųjų XX a. muzikos istorijos darbų autorių nuomone, „siekiant objektyviai ir dorai atvaizduoti istorinius procesus“², būtina įsigilinti į kultūrinius ir socialinius muzikos kūrybos kontekstus, kuriuose „muzika yra kuriama, reprodukuojama, interpretuojama, vertinama, kontempliuojama, vartojama“³. Pastaraisiais dešimtmečiais supratimą apie šiuolaikinės muzikos kultūros procesus gerokai praplėtė tyrimai, analizuojantys akademinės muzikos sklaidos institucijas kaip kūrybiškumą sąlygojančias ir legitimuojančias sanklodus, turinčias įtakos muzikos reikšmių konstravimui. Kritinei XX a. muzikinės kultūros analizei vis didesnę įtaką turi festivalių, koncertinių organizacijų, leidyklų, radijo stočių ir kitų muzikos sklaidos institucijų veiklos tyrinėjimai.

Gilinantį į XX a. muzikos modernėjimo procesus ir nagrinėjant jiems labiausiai tarpininkavusias institucijas, svarbi vieta priskirtina Tarptautinei šiuolaikinei muzikos draugijai (TŠMD)⁴. 1922 m. kompozitoriaus ir muzikologo Rudolfo Reti ir kompozitoriaus Egono Welleszo iniciatyvą suburti tarptautinį modernios muzikos kūrėjų ir propaguotojų

1 Tyrimas atliktas įgyvendinant Visuotinės dotacijos projektą „Lietuvių muzikinė kultūra migracijų kontekstuose (1870–1990): tautinio tapatumo ir muzikinės raiškos sąveika“ (VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-079), kuris yra finansuojamas iš Europos socialinio fondo pagal 2007–2013 m. Žmogishųjų išteklių plėtros veiksmų programą, skirtą 3 prioriteto „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ įgyvendinimui.

2 Taruskin 2010: xiv.

3 Cook et al. 2004: 12.

4 Dėl tarptautinio organizacijos pobūdžio priimta naudoti draugijos pavadinimą viena iš trijų kalbų – anglų, prancūzų ar vokiečių: ISCM (*International Society for Contemporary Music*), SIMC (*Société internationale pour la musique contemporaine*), IGMN (*Internationale Gesellschaft für Neue Musik*).



tinklą parėmė viena įtakingiausių naujosios muzikos sklaidos institucijų – Vienoje įsikūrusi „Universal“ leidykla. 1923 m. Zalcburge įvykęs pirmasis TŠMD festivalis tapo plačiai diskutuojamu modeliu ir daugelio panašaus pobūdžio renginių provaizdžiu, ginčijantis, kaip reprezentuoti ir propaguoti naująją muziką. Iki Antrojo pasaulinio karo TŠMD iniciatyvos, pirmiausia jos rengiami kasmetiniai festivaliai, telkė žymiausius kompozitorius, atlikėjus ir muzikos kritikus, kartu skatindami nenuilstamas diskusijas apie šiuolaikinės muzikos sampratas, ideologinių (estetinių ir technologinių) pozicijų pranašumus ir nacionalinių jos atmainų hierarchijas. Nors draugiją įsteigė privatūs asmenys, ji iš karto formuota kaip nacionalinių sekcijų, reprezentuojančių atskiras valstybes, organizacija (1 pav.). 1923 m. sausio mėn. Londone surengtoje pirmojoje delegatų konferencijoje dalyvavo 9 nacionalinių sekcijų atstovai⁵, tačiau jau tų pačių metų festivalio metu įvykusioje asamblėjoje buvo priimta naujų narių. Kasmet naujomis nacionalinėmis sekcijomis papildanti organizacija Antrojo pasaulinio karo išvakarėse telkė 20 Europos ir Amerikos valstybių. Kita vertus, aptariamuoju laikotarpiu TŠMD buvo galingas veiksnys, skatinęs moderniosios muzikos šalininkų sąjūdžius ir organizuotas struktūras, pirmiausia – Europos šalyse.

Nepaisant įvairiuose šaltiniuose dokumentuojamos ir tyrinėtojų darbuose argumentuojamos TŠMD reikšmės, organizacijos istorija yra menkai ištyrinėta. Vienintelės draugijos veiklą nagrinėjančios monografijos (1984) autorius Antonas Haefeli neišvengė klaidų net ir fiksuodamas nacionalinių sekcijų įsteigimo datas⁶. Neabejotina, jog draugijos veiklos neištirtumą ir gausybę mokslinėje apyvarčioje įsitvirtinusių, su jos veikla susijusių stereotipų bei netikslumų iš dalies lėmė tai, jog iki 1969 m. organizacija nekaupė veiklos archyvo. Dėl šios priežasties TŠMD ir jos nacionalinių darinių veiklą tenka atkurti remiantis fragmentiškai išlikusia sekcijų dokumentacija, pasitelkiant ir kai kuriose šalyse spausdintus specialiuosius leidinius, draugijoje aktyviai dalyvavusių muzikų personalinius archyvinius fondus. Tas pat pasakytina ir apie oficialiosios muzikos istorijos parašėse likusių dviejų dabartinės Lietuvos Respublikos teritorijoje veikusių TŠMD padalinių – Kaune įsikūrusios Lietuvos sekcijos (1936–1939) ir Lenkijos sekcijos Vilniaus skyriaus (1930–1939) – veiklą. Abi modernio-



1 pav. TŠMD „atraminės kolonos“: muzikologas Henri Prunières, „Revue Musicale“ steigėjas; muzikos kritikas Adolfas Weissmanas, TŠMD Vokietijos sekcijos pirmasis prezidentas; muzikologas Edwardas Dentas, TŠMD pirmasis prezidentas (1922–1938); muzikologas Paulis Stefanas, „Musikblätter des Anbruch“ steigėjas; muzikos kritikas Edwinas Evansas, antrasis TŠMD prezidentas (1938–1945). TŠMD festivalis, Praha, 1925. E. Weiss karikatūra

5 1923 m. sausio 19–22 d. Londone vykusioje pirmojoje delegatų konferencijoje dalyvavo Anglijos, Danijos, Italijos, Prancūzijos, Šveicarijos, Austrijos, JAV, Vokietijos ir Čekoslovakijos atstovai. Žr. Haefeli 1984: 56.

6 Pvz., neteisingai nurodyta Lietuvos sekcijos įsteigimo data – 1937 m. Remiantis TŠMD Lenkijos sekcijos leisto biuletenio „Muzyka Współczesna“ duomenimis, reikia patikslinti, jog Lietuvos dalyvavimas draugijoje buvo patvirtintas 1936 m. Barselonoje vykusioje asamblėjoje. Žr. Podoska 1936: 2.

sios muzikos šalininkų terpės nagrinėtinos ne vien kaip reikšmingos iniciatyvos siekiant institucionalizuoti naująją muziką regiono kultūros erdvėje. Aptariamų TŠMD padalinių istorija atveria tarpukario muzikų ryšius su tarptautiniais moderniosios muzikos centrais ir dalyviais, o jų veiklos programinės gairės gali naujais duomenimis papildyti Vytauto Bacevičiaus, Jeronimo Kačinsko, Tadeuszo Szeligowskio ir kitų aktyvių aptariamų procesų veikėjų muzikines nuostatas ir kūrybos kontekstus. Šių reiškinių analizė gali papildyti ir istoriniuose tyrinėjimuose įsitvirtinusių vaizdinių apie vietinę moderniosios muzikos recepciją.

Ypač menkai ištirtinėta TŠMD Lenkijos sekcijos, kitaip vadinamos – Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos (LŠDM)⁷ Vilniaus skyriaus veikla. Šykščiai aprašyta naujausiame Lietuvos muzikos istorijos tome, skirtame 1918–1940 m. laikotarpiui, Vilniaus skyriaus veikla epizodiškai analizuota lenkų muzikologų Maria'os Ankudowicz-Bieńkowskos ir Danutos Berezowskos darbuose⁸. Paminėtina, kad abi lenkų muzikologės aptarė draugijos veiklą tik kaip vieną iš daugelio Vilniaus lenkų muzikinio gyvenimo aspektų, neskirdamos didesnio dėmesio šios organizacijos ryšiams su kitais TŠMD centrais ir platesniu moderniosios muzikos sklaidos kontekstu. Tačiau būtent tarptautinis panašių organizacijų veiklos kontekstas leidžia išsiaiškinti LŠMD Vilniaus skyriaus iniciatyvų tipiškuosius ir unikaliuosius bruožus, objektyviau įvertinti istorinį vaidmenį. Straipsnyje siekiama atskleisti organizacijos programines gaires, aptarti Vilniaus muzikų ryšius su tarptautiniais muzikos centrais ir organizacijomis, kurie turėjo įtakos plėtojant moderniosios muzikos programas Vilniaus krašte ir populiarinant vietinių kompozitorių kūrybą svetur. Remiantis Tarptautinės šiuolaikinės muzikos draugijos, Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos, „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ Paryžiuje archyviniais šaltiniais, lenkų kompozitorių ir literatų laiškais, tarpukario Vilniaus ir tarptautine spauda, specialiaja literatūra teigiama, kad LŠMD Vilniaus skyrius daug prisidėjo prie miesto modernaus meno scenos formavimo, vietinių kompozitorių kūrybos platesnės sklaidos.

LŠMD Vilniaus skyriaus įsteigimo aplinkybės

Siekiant atkurti LŠMD Vilniaus skyriaus programines gaires, pravartu patikslinti organizacijos įsteigimo aplinkybes ir veiklos periodą. Veikiausiai iš Ankudowicz-Bieńkowskos monografijos į lietuvių muzikologiją yra atklydę netikslūs duomenys apie draugijos veiklos periodą. Autorė nurodė draugijos Vilniaus skyrių aktyviau veikus 1930–1932 m. ir vėliau įsiliejus į vadinamąją ERWUZA (*Rada Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych*) – Vilniaus meno draugijų tarybą⁹. Tiksliau draugijos veiklą yra datavusi Berezowska – 1930–1939 m., tačiau, matyt, remdamasi negausiai išlikusiuose Lietuvos literatūros ir meno archyvo saugomuose dokumentuose įsivėlusia spausdinimo klaida, neteisingai nurodė įkūrimo datą: nurodyta 1930 01 14, turėtų būti 1930 10 14¹⁰. Šis dešimties mėnesių skirtumas itin svarbus ne vien nagrinėjant draugijos veiklos aktyvumą, bet ir gilinantis į jos įsikūrimo aplinkybes.

7 1924 m. ji įsteigta kaip TŠMD Lenkijos sekcija ir tik vėlesniais metais pervadinta į Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugiją (*Polskie Towarzystwo Muzyki Współczesnej*). Pažymėtina, jog Haefeli monografijoje nurodyta vėlesnė organizacijos susikūrimo data – 1925 m. – veikiausiai remiantis įvairuojančiais tarpukario šaltiniuose aptinkamais datavimais.

8 Ankudowicz-Bieńkowska 1997, Berezowska 2002, 2003, 2004.

9 Ankudowicz-Bieńkowska 1997: 186.

10 Berezowska 2002. Klaida skyriaus dokumentacijoje įsivėlė perspausdinant Tarybai atskaitą apie 1930–1932 m. veiklą. Žr. LŠMD Vilniaus skyriaus archyvas (toliau – LŠMDA), atskaitos kopija, 1933 m. LLMA. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 50.

Pirmiausia derėtų patikslinti, kad pirmasis bandymas įkurti Vilniuje Tarptautinės šiuolaikinės muzikos draugijos skyrių turėtų būti datuojamas 1924 m. Kaip prisimena vienas aktyviausių moderniosios muzikos propaguotojų tarpukario Vilniuje lenkų kompozitorius Tadeusz Szeligowski, imtis tokios iniciatyvos jį paskatino dalyvavimas Antrajame draugijos festivalyje Prahoje tų pat metų gegužės 31 – birželio 2 dienomis¹¹. Kaip žinoma iš įvairių šaltinių, būtent Prahos festivalyje dalyvavę lenkų muzikai ten pat įkūrė draugijos Lenkijos sekciją, vienas iš steigėjų penketuko buvo Szeligowski. Tuo pat pavadinimu jau rudenį, rugsėjo 29 d., Varšuvoje organizacija buvo patvirtinta, suformuota nauja taryba, organizacijos pirmininku buvo išrinktas Karolis Szymanowskis. Galima numanyti, kad nelaukdamas Varšuvoje veikusios tarybos įgaliojimų Szeligowski ėmėsi savarankiškai steigti draugijos skyrių Vilniuje, deklaruodamas jį vokiečių ir austrų muzikinėje tradicijoje prigijusiu Tarptautinės naujosios muzikos draugijos padalinio pavadinimu. Mینimo skyriaus įkūrimas išties buvo labiau manifestinio pobūdžio: vos kelios entuziastingos kompozitoriaus recenzijos apie Prahoje vykusį draugijos festivalį ir 1924 m. birželio 22 d. surengtas pirmasis bei vienintelis koncertas „Šiuolaikinė daina“, kuriame buvo atliktos Szymanowskio, Claude'o Debussy, Maurice'o Ravelio, Dariuso Milhaud, Arturo Honeggero, Vítězslavo Nováko ir paties Szeligowskio dainos (dainavo Janina Korsak-Targowska, akompanavo kompozitorius)¹². Koncerto programoje buvo išspausdintas įžanginis Szeligowskio straipsnis, kuriame jis išdėstė steigiamosios organizacijos tikslus ir struktūrą. Tai, kad ši spontaniška akcija neturėjo tęstinumo, nestebina. 1923 m. rudenį Vilniuje apsigyvenęs Vienos ir Krokuvos universitetų absolventas lvovietis Szeligowski buvo dar svetimas pakankamai konservatyviai miesto muzikų terpei.

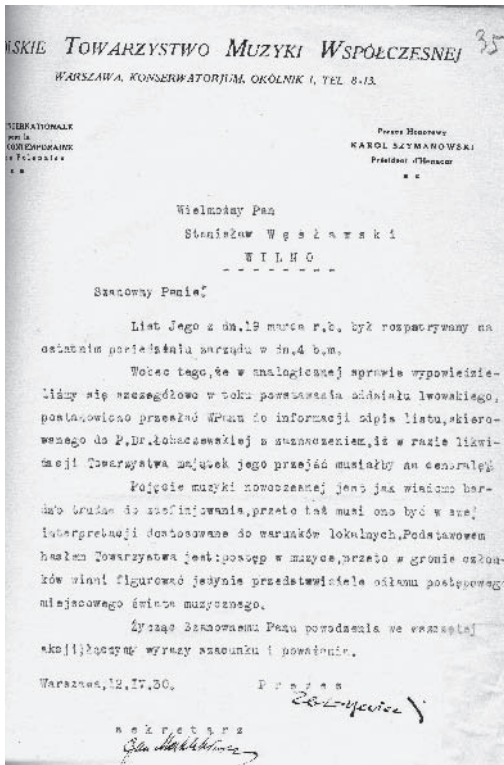
Antrąjį kartą, jau 1930-aisiais, Vilniuje steigiant draugijos skyrių, vilniečiams įgaliojimus suteikė tų pačių metų pradžioje atsinaujinusi Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos taryba. Naujasis draugijos pirmininkas pianistas Zbigniewas Drzewieckis ir sekretorius kompozitorius Janas Maklakiewiczus ėmėsi iš esmės keisti organizacijos veiklos pobūdį, neapsiribodami ryšių su TŠMD palaikymu ir rūpinimusi lenkų kompozitorių kūrybos pristatymu draugijos kasmetiniuose festivaliuose. Su draugijoje pradėjusiais aktyviai veikti jaunesnės kartos muzikais, dažniausiai išsilavinimą įgijusiais užsienyje, artimus ryšius palaikęs Szeligowski tuometinę lenkų kompozitorių savivoką išskleidė platesnės problematikos 1931 m. straipsnyje „Lenkų muzika užsienyje“, skirtame nacionalinės muzikos sklaidai¹³. Iš Paryžiaus, kur tuomet studijavo kompozitorius, Vilniaus skaitytojams jis dėstė apie šiuolaikinės muzikos propagavimo tiek šalyje, tiek užsienyje svarbą ir būdus, kartu aptardamas valstybės bei įvairių muzikinių organizacijų indėlį bei naujų iniciatyvų poreikį. Šiame tekste Szeligowski itin kritiškai atsiliepė apie ankstesnę LŠMD veiklą, teigdamas, kad iki 1930 m. draugija praktiškai neveikė ir tik išrinkus naująją tarybą „sekcija pradėjo eiti naujais keliais“¹⁴. Analizuojant įvairius šaltinius ir nagrinėjant tolesnės LŠMD veiklos pokyčius akivaizdu, kad šalia tradicinio tarptautinio organizacijos bendradarbiavimo strategine kryptimi tapo moderniosios muzikos sklaida ir propagavimas nacionalinėje erdvėje.

11 Szantruczek 1997: 34–35.

12 Pusmečiu anksčiau (1924 01 31) Vilniaus konservatorijoje Szeligowski surengė viešą paskaitą apie naująją prancūzų muziką, kurios metu kartu su minima dainininke ją iliustravo Debussy, Césaro Francko, Šešeto kūriniais. Žr. Szantruczek 1997: 34.

13 Szeligowski 1931.

14 Ten pat.



2 pav. Z. Drzewieckio ir J. Maklakiewicziaus laiškas S. Węśławskiui. Varšuva, 1930 04 12. LLMA

Kaip rodo Lietuvos literatūros ir meno archyve fragmentiškai išlikę Vilniaus skyriaus dokumentai, būtent naujoji taryba iškart ėmėsi inicijuoti draugijos padalinių steigimą įvairiuose Antrosios Lenkijos Respublikos miestuose – Krokuvoje, Poznanėje, Vilniuje, Lodzėje ir Lvove, *projektuodama* ir būsimuosius skyrių pirmininkus¹⁵. Tais pačiais metais įsikūrė tik du skyriai – Lvove ir Vilniuje, veikę iki Antrojo pasaulinio karo.

Išlikusi draugijos pirmininko Zbigniewo Drzewieckio, sekretoriaus Jano Maklakiewicziaus ir būsimąjį Vilniaus skyriaus pirmininko Stanisławo Węśławskio korespondencija rodo, jog skyriaus steigimo klausimais pradėta susirašinėti 1930 m. vasario mėn. Nėra duomenų, kodėl inicijuojamos sekcijos pirmininko postas pasiūlytas vilniečiui advokatui, kompozitoriui ir muzikos kritikui Węśławskiui. Vilniaus muzikų terpėje buvo ryškesnių su moderniąja muzika asocijuojamų figūrų – šalia Szeligowskio ypač minėtinas kompozitorius, dirigentas, režisierius ir scenografas Eugeniuszas Dziewulskis, avangardinio teatro „Reduta“ muzikos vadovas¹⁶. Węśławskio laišškai liudija, kad 1930 m. pradžioje jis menkai nusimanė apie Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos veiklos pobūdį¹⁷

(2 pav.). Kaip minėta, Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos Vilniaus skyriaus įsteigimas buvo formalizuotas 1930 m. spalio 14 d. Steigiamajame susirinkime dalyvavo Węśławskis, Szeligowskis, Dziewulskis, taip pat Vilniaus konservatorijos rektorius dirigentas Adamas Wyleżyński ir jo žmona dainininkė Zofia Wyleżyńska, pianistė Helena Hleb-Koszańska, dainininkė Konstancja Świącicka, pianistas, kompozitorius ir kritikas Michał Józefowicz, smuikininkas Aleksanderis Kontorowiczus. Išrinkta skyriaus vadovybė: Stanisławas Węśławskis – pirmininkas, Eugeniuszas Dziewulskis – vicepirmininkas, Helena Hleb-Koszańska – sekretorė, Zofia Wyleżyńska – išdininkė, Witoldas Hulewiczus, Aleksanderis Kontorowiczus, Konstancja Świącicka – pavaduotojai¹⁸. Nors skyriaus vadovybė vėlesniais metais nuolat atsinaujindavo, nuolatiniais draugijos nariais buvo per dvidešimt aktyvių Vil-

15 Plg. LŠMDA, Zbigniewo Drzewieckio ir Jano Maklakiewicziaus laiškas Stanisławui Węśławskiui. Varšuva, 1930 02 08. LLMA. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 21.

16 Pažymėtina, kad kai kurie šaltiniai būtent jam deleguoja LŠMD Vilniaus skyriaus įsteigimo nuopelnus. Žr. Dziewulski 1994: 192.

17 Plg. LŠMDA, Stanisławo Węśławskio laiškas LŠMD tarybai. Vilnius, 1930 03 19. LLMA. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 17, 17 ap. Vis dėlto reikia pripažinti, kad Węśławskis buvo nuoseklus muzikos naujovių šalininkas, ką liudija jo tarpukariu rašyti muzikos kritikos straipsniai, taip pat dalyvavimas Literatų draugijos muzikos sekcijoje dar iki LŠMD Vilniaus skyriaus įsteigimo.

18 LŠMDA, Vilniaus skyriaus steigiamojo susirinkimo protokolas. Vilnius, 1930 10 14. LLMA. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 3. 3 ap.

niaus menininkų: Stanisławas Węśławski, Tadeusz Szeligowski, Eugeniusz Dziewulski, Tamara Girszowicz, Witoldas Hulewicz, Michał Józefowicz, Aleksander Kontowicz, Cecylia Krewer, Marta Osiecimska, Jadwiga Wokulska-Piotrowiczowa, Janina Pławska, Konstancja Świącicka, Hermanas Sołomonowas, Franciszek Tchorzas, Mikolajus Salnickis, Zofia Wyleżyńska, Adamas Wyleżyński, Sylwester Czosnowski, Walentyna Czuchowska, Albertas Katzas¹⁹. Pažymėtina, kad kaip ir kituose kraštuose draugija telkė ne vien kompozitorius, bet ir atlikėjus, kitų sričių menininkus. Ankstyvaisiais Tarptautinės šiuolaikinės muzikos draugijos veiklos dešimtmečiais bendradarbiavimas su atlikėjais buvo vienas svarbiausių deklaruojamų moderniosios muzikos propagavimo prioritetų. Nepaisant tradicijų ir kultūrinių skirtumų, jis buvo vienodai svarbus ir pripažintiems naujosios muzikos metropoliams, kaip Viena, Berlynas ar Paryžius, ir naujoves baikščiai priimančioms terpėms, kokia neabejotinai buvo tuometinė Vilniaus muzikos scena. Diskutuodamas su Varšuvoje veikusios Tarybos nariais dėl skyriaus Vilniuje steigimo, 1930 m. kovo mėn. laiške Węśławski nuogaštavo: „Šiuolaikinės muzikos propagavimas gali būti efektyvus tik tuomet, jei ši muzika yra gerai atliekama. O aš nematau [mūsų terpėje] atlikėjų, kurie galėtų imtis tokios užduoties. Tačiau neabejoju, kad įdėjus pastangų mums pavyks sutelkti atlikėjus, kurie galėtų reguliariai rengti koncertus iš pradžių nedidelėje salėje negausiam klausytojų ratui. Puikiai suprantu, kad svarbiausia užduotis yra suburti šiuolaikinės muzikos mylėtojus, o tai pavyktų tik jų ieškant tarp pastovių koncertų lankytojų“²⁰. Vilniaus skyriaus Tarybos personalinė sudėtis liudija moderniosios muzikos šalininkų pastangas iš pat pradžių ieškoti bendraminčių tarp aktyviausių vietinių muzikos atlikėjų.

Modernioji muzika Vilniaus salėse: tarp Varšuvos ir Paryžiaus

Tyrinėtojų darbuose išsamiau nagrinėta ankstyvoji koncertinė ir lektorinė Vilniaus skyriaus veikla (1930–1932), apie kurią informuodavo miesto spauda, muzikinė Lenkijos periodika. Organizacijos veikla neapsiribojo vien šia sritimi. Kaip ir kiti panašūs dariniai, Vilniaus skyrius rūpinosi moderniosios muzikos sklaida ir krašto kompozitorių kūrybos pristatymu populiariausioje to laiko medijoje – radijuje: siekė inicijuoti tarptautinius mainus, siuntė kūrinius atrankoms į Tarptautinės šiuolaikinės muzikos draugijos kasmetinius festivalius. Papildomai svarstytinas Vilniaus kompozitorių bendradarbiavimas su LŠMD leidybos srityje, kuriai XX a. ketvirtajame dešimtmetyje buvo skiriama itin daug dėmesio.

Vis dėlto moderniosios muzikos scenos kūrimas Vilniuje ilgą laiką buvo neabejotinai svarbiausias organizacijos tikslas, apie ką iškalbingai byloja inauguracinio koncerto, vykusio 1930 m. spalio 23 d., anonas vietinėje spaudoje: „Lyginant su kitų menų reikšminga raida ir proveržio siekais mūsų mieste – literatūra, teatras, dailė jau yra pasiekę tam tikrą aukštumą, mūsų visuomenėje stokojama didesnio susidomėjimo muzika. Įvyko [reikšmingos] dailininkų parodos, veši „Literatūriniai trečiadieniai“, turėjome iškilus [teatro] direktorius Osterwą, Zelwerowiczų, tuo tarpu muzikos raida mūsų mieste skatina viltis permainingą“²¹. Vienas ryškiausių Vilniaus organizacijos renginių per visą jos gyvavimo istoriją

19 Kai kurie iš jų (pvz., Dziewulski, Katzas) išvyko iš Vilniaus dar iki 1939 m.

20 LŠMDA, Stanisławo Węśławskio laiškas LŠMD tarybai. Vilnius, 1930 03 19. *LLMA*. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 17.

21 Teatr i muzyka. Koncerty kameralne w Wilnie. *Kurier Wileński*, 1930 19 19. Tikėtina, jog šiuos žodžius rašė Węśławski, nes panašūs argumentai dėstyti ir jo apžvalginiami straipsnyje apie pirmų trejų mėnesių skyriaus veiklą, išspausdintame žurnale „Muzyka“ 1931 m. pradžioje. Węśławski 1931.

(iki Antrojo pasaulinio karo) buvo skirtas naujajai lenkų muzikai, kurią atliko mieste jau ne kartą viešėjusi dainininkė Maria Modrakowska ir vietinis Stanisławo Moniuszko kuartetas. Matyt, siekiant didesnio kultūrinio svorio, inauguracinis koncertas buvo sumanytas kaip Vilniaus vaivados globojamos kamerinių koncertų serijos pirmasis renginys ir įvyko tuometiniuose Reprerentaciniuose rūmuose (*Palac Reprerentacyjny*), dabartinėje Prezidentūroje²². Remiantis Szeligowskio laiškais akivaizdu, kad koncertui buvo rengiamasi itin kruopščiai. Tikėtina, kad prie jo datos, kuri kelis kartus keitėsi, buvo priderintas ir LŠMD Vilniaus skyriaus steigiamasis susirinkimas. Aptariamame vokalinės-kamerinės muzikos koncerte šalia Karolio Szymanowskio, vilniečių kompozitorių Szeligowskio, Węslawskio, Dziewulskio, Wehry²³ kūrinių buvo plačiai pristatyta Paryžiuje veikusios „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ (*Stowarzyszenie Młodych Muzyków Polaków w Paryżu*²⁴) narių – Jano Maklakiewicziaus, Piotro Perkowskio, Felikso Łabuńskio, Romano Palesterio, Tadeuszo Zygfrydo Kasserno – kūryba²⁵. Neatsitiktinai šių kompozitorių vokalinę muziką atliko dainininkė Maria Modrakowska, Vilniaus spaudoje kukliai pristatyta kaip žinoma atlikėja iš Varšuvos. Šiandien beveik užmiršta vokalistė XX a. trečiuoju ir ketvirtuoju dešimtmėčiu garsėjo Europos scenose kaip viena geriausių Mélisandė's partijos atlikėjų Debussy operoje „Pelléas ir Mélisandė“. Iki Antrojo pasaulinio karo Paryžiuje savo profesinę karjerą plėtojusi Modrakowska bendradarbiavo ir buvo artimai susibičiuliavusi su žymiais Prancūzijoje gyvenusiais kompozitoriais (Raveliu, Igoriu Stravinskiu, Francisu Poulencu ir kt.), ypač artimi ryšiai ją siejo su garsiąja kompozicijos pedagoge Nadia Boulanger, su kuria ji taip pat ir koncertuodavo įtakingų prancūzų naujosios muzikos propagavimo draugijų, tokių kaip „Triton“, „Sérénade“ bei kt., žymių to meto meno salonų renginiuose. Šiose terpėse ji išpopuliarino ir Vilniaus publiką inauguraciniame koncerte labiausiai sužavėjusias Szeligowskio „Žaliosias dainas“ (*Zielone pieśni*). 1929 m. sukomponuotas keturių dainų ciklas Romano Brandstaetterio tekstais buvo pirmasis itin sėkmingas Szeligowskio studijų metų kūrinys, įteisinęs jo, kaip modernaus ir daug žadančio jaunojo kompozitoriaus, poziciją tiek lenkų muzikoje, tiek Paryžiaus muzikos scenoje²⁶.

Gilinantis į vėlesnių metų Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos Vilniaus skyriaus koncertų programas, galima teigti, jog joms ir vėliau didelę įtaką turėjo Paryžiaus muzikos

22 Nors Danuta Berezowska tvirtina negalėjusi nustatyti šio koncerto datos ir vietos, konkretesnės informacijos nėra pateikusi ir Maria Ankudowicz-Bienkowska, koncerto datą ir vietą leidžia atkurti kritinė šaltinių analizė (Vilniaus spauda, LLMA saugoma dokumentacija, Szeligowskio laišakai ir kiti kontekstiniai šaltiniai). Tyrinėtojas galėjo suklaidinti ir tas faktas, jog koncerto metu LŠMD Vilniaus skyrius dar nebuvo oficialiai registruotas. Prašymas registruoti organizaciją buvo pateiktas Vilniaus vaivada tik 1930 m. spalio mėn. pabaigoje (LŠMDA, prašymas dėl LŠMD Vilniaus skyriaus registracijos. Vilnius, 1930 10 31. LLMA. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 43). Veikiausiai dėl šios priežasties spaudos informacijoje apie koncertą kaip bendradarbiaujanti organizacija nurodyta Lenkijos muzikos draugija. Plg. Teatr i muzyka. Koncerty kameralne w Wilnie. *Kurier Wileński*, 1930 19 23. Pažymėtina, jog ši vaivados globojamų renginių iniciatyva užgeso, 1931 m. pasikeitus Vilniaus valdžiai.

23 Apie šio kompozitoriaus asmenybę ir veiklą nėra patikimų duomenų. Išlikusios Vilniuje išleistos autoriaus dainos leidžia spėti, jog tai galėjo būti su miestu susijusio kūrėjo slapyvardis.

24 1926–1950 m. Paryžiuje studijavusius lenkų muzikus telkusi draugija rengė koncertus dažniausiai Prancūzijoje ir Lenkijoje, plėtojė tarptautinius mainus, organizavo konkursus ir muzikinius kursus. Draugijos garbės prezidentas buvo Ignacy Janas Paderewskis, garbės nariai – Ravelis, Honeggeras, Nadia Boulanger, Albert'as Rousselis, Arthuras Rubinsteinas, Leopoldas Stokowskis, Szymanowskis, Aleksanderis Tansmanas.

25 Atlikti kūriniai: Karolio Szymanowskio Kvartetas Nr. 1; Piotro Perkowskio Kvartetas (dvi dalys); Eugeniuszo Dziewulskio Fortepijoninis kvintetas; Franciszeko Maklakiewicziaus, Piotro Perkowskio, Felikso Łabuńskio, Romano Palesterio, Tadeuszo Kasserno, Wehry, Tadeuszo Szeligowskio, Eugeniusz Dziewulskio, Stanisławo Węslawskio dainos.

26 Szantruczek 1997: 81–82. Ciklas dedikuotas Nadiai Boulanger.

scenos ilgesys, iš šio moderniosios muzikos metropolio atklystančios mados²⁷. Akivaizdu, jog Prancūzijos didmiestyje vešėjusių muzikinių nuostatų sklaidai Vilniuje didžiausios įtakos turėjo Szeligowski, 1929–1931 m. Paryžiuje studijavęs kompoziciją, tačiau tuo pat metu nuolatos grįždavęs į Vilnių ir aktyviai dalyvavęs miesto muzikiniame gyvenime. Studijų metais kompozitorius buvo „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ vicepirmininkas, tačiau su šia 1926 m. Paryžiuje įkurta organizacija vilniečius siejo artimi ryšiai jau XX a. 3-ąjį dešimtmetį. Iš įvairių šaltinių gerai žinomas faktas, jog Szeligowski bičiuliavosi su aptariamąs organizacijos iniciatoriumi Perkowskui, kuris trečiuoju ir ketvirtuoju dešimtmėčiais atvykdavo į Vilnių koncertuoti bei dalyvauti renginiuose, kuriuose buvo atliekami jo kūriniai. Nagrinėjant menkai tyrinėtą „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ archyvą²⁸ įsitikinta, jog tarpukariu tarptautinėje kultūros erdvėje aktyviai veikusi gausi lenkų muzikų bendruomenė (Paryžiuje tarpukariu studijavo arti šimto Lenkijos muzikos kūrėjų) buvo patikimas vilniečių veiklos talkininkas. Pvz., 1928 m. vienas žymiausių tarpukario Vilniaus kultūrinės scenos dalyvių, literatas ir radijo programų vadovas Hulewicziaus laiške Perkowskui minėjo siunčiąs neišlikusį Vilniaus krašto ir artimų regionų koncertinių centrų sąrašą, sudarytą kartu su Szeligowskui, remiantis abiejų menininkų paskaitų patirtimis, kartu prisiminė kompozitoriaus viešnagę Vilniuje, tarėsi dėl jo kūrinų sklaidos²⁹ (3 pav.). Beje, tame pat laiške minima, jog Vilniaus sekcija jau kuriasi – galima spėti, jog rašyta apie LŠMD Vilniaus skyrių. Tai rodo, jog su Paryžiuje veikusia „Jaunųjų lenkų muzikų draugija“ ryšius palaikė ne vien Szeligowski, bet ir daugiau modernių orientacijų Vilniaus menininkų³⁰. Tačiau Vilniaus ir Paryžiaus mainų centrinė figūra neabejotinai buvo Szeligowski, rūpinęsis ne vien užsienio moderniosios muzikos propagavimu, bet ir puoselėjęs muzikinius mainus, siekęs svetur propaguoti Vilniaus kompozitorių kūrybą. Paryžiuje ir kituose Prancūzijos miestuose surengtuose koncertuose buvo atliekamos vilniečių kompozicijos³¹, o į Vilnių buvo siunčiami ne vien „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ narių kūriniai, bet ir kitų šalių kompozitorių natos.

LŠMD Vilniaus skyriaus ir vilniečių menininkų ryšių su „Jaunųjų lenkų muzikų draugija“ Paryžiuje perspektyva leidžia svarstyti organizacijos programas tuometinių diskusijų apie modernią muziką aplinkoje. Išsamiausiai dokumentuoti pirmųjų trejų metų Vilniuje rengti koncertai ir paskaitos, dažniausiai vykdavę vienoje populiariausių miesto kultūrinių erdvių – Literatų draugijos salėje, vadinamojoje Konrado celėje. 1930–1932 m. įvyko keturiolika renginių – paskaitų (2) ir koncertų (12) su aiškinamaisiais komentarais³². Remiantis

27 Netiesioginiu būdu tą patvirtina ir 1931 m. specialiai Vilniaus skaitytojams parašytas ir laikraštyje „Kurier Wileński“ išspausdintas Marios Modrakowskos devynių esė ciklas „Mėgėjiškos nuotraukos iš Paryžiaus“, kuriame inauguraciniame koncerte viešėjusi dainininkė vaizdžiai aprašė Paryžiaus meninį gyvenimą ir jaunųjų lenkų kompozitorių nuotykius bei lūkesčius Prancūzijoje. Žr. Modrakowska 1931.

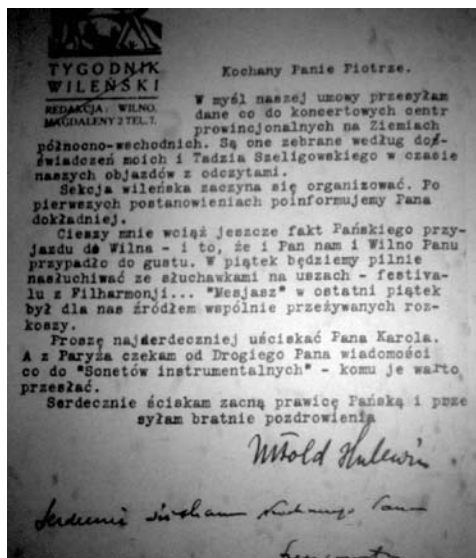
28 Draugijos archyvą (laiškai, susirinkimų protokolai, veiklos ataskaitos, muzikinė biblioteka, afišos, programos, fotografijos ir kt.) jos buvę nariai Perkowskis ir Szymonas Laksas 1967 m. aptiko *École Normale de Musique* Paryžiuje, kur draugija paskutiniaisiais metais nuomavusi patalpas. Tais pat metais rinkinys perduotas Varšuvos universiteto bibliotekai. Mrygoń 1990.

29 „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ Paryžiuje archyvas (toliau – JLMDDPA), Witoldo Hulewicziaus laiškas Piotriui Perkowskui, Vilnius, 1930 03 25. „XX a. lenkų kompozitorių archyvas“, Varšuvos universiteto biblioteka, Muzikos kabinetas (toliau – VUB).

30 Šiame kontekste ypač minėtinas Perkowskio, Modrakowskos dalyvavimas Literatų draugijos literatūriniuose trečiadieniuose dar iki LŠMD Vilniaus sekcijos įsteigimo. Žr. Spalińska 1998: 69, 88–89.

31 Pvz., netrukus po inauguracinio koncerto, 1931 m. kovo 17 d. Paryžiaus *Salle Chopin* surengtame koncerte šalia aktyviųjų draugijos narių muzikos buvo atliktas ir Węślawskio kūrinys. JLMDDPA, pranešimas spaudai, Paryžius, 1931 03 20. VUB.

32 Sekant veikiausiai prancūziška tradicija, Lenkijoje tokie koncertai vadinti perklausomis (*audycja*).



3 pav. W. Hulewicziaus laiškas P. Perkowskiui, T. Szeli-gowskio prierašas. Vilnius, 1930 03 25. „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ Paryžiuje archyvas

kritine šaltinių analize, reikia manyti, jog vėlesniais metais renginių būta mažiau³³. Paprastai pasitelkiant vietinius atlikėjus, Vilniaus klausytojus siekta supažindinti su naujesne mažiau žinoma prancūzų (Debussy, Ravelio, Poulenco, Milhaud'o, Honeggero, Albert'o Rousselio), rusų (Stravinskio, Aleksandro Skriabino, Sergejaus Prokofjevo, Nikolajaus Miaskovskio), vengrų (Zoltáno Kodály), vokiečių (Paulio Hindemitho, Ernsto Tocho), amerikiečių (Aarono Coplando, Ernesto Blocho, George'o Gershvino) ir kitų šalių muzika, kartu ypatingą dėmesį skiriant moderniajai lenkų kūrybai. Pastarąją reprezentavo Szymanowskio ir daugiausia su „Jaunųjų lenkų muzikų draugija“ susijusių jaunųjų kompozitorių kūriniai. Užsienio muzikos panorama liudijo lenkų muzikus užėmus Paryžiaus scenai būdingą priešišką poziciją Naujosios Vienos mokyklos atžvilgiu. Šiuo požiūriu Vilniaus skyrius buvo artimesnis 1932 m. Kaune susikūrusios „Muzikininkų progresistų“ draugijos narių nuostatomis ar tuometinei Varšuvos muzikos scenai, nei panašiais principais veikusiam

kitam LŠMD regioniniam – Lvovo – skyriui, smarkiai veikiama Vienos dodekafonistų. Iki Antrojo pasaulinio karo Arnoldo Schönbergo mokykla buvo svarbiausias meninės ir asmeninės įtampos veiksnys Tarptautinėje šiuolaikinės muzikos draugijoje, kurią savaip užaštrino šio kompozitoriaus asmeninis konfliktas su draugijos prezidentu Edwardu Dentu Venecijos festivalyje 1927 m., po kurio Naujosios Vienos mokyklos įkūrėjas nutraukė ryšius su organizacija. „Jaunųjų lenkų muzikų draugijos“ nariai pripažino, jog rinkosi studijas Paryžiuje kaip alternatyvą Vienai, Berlynui ar Peterburgui, o radikalesnio muzikinio avangardo apraiškas buvo linkę tapatinti su Alfredo Casella apibūdinimu – „kultūrinis bolševizmas“³⁴.

Ypač ankstyvaisiais metais LŠMD Vilniaus skyriaus propaguota užsienio muzika nebuvo radikali naujovė miesto koncertiniame gyvenime. Dar XX a. trečiuoju dešimtmečiu daugiausia užsienio atlikėjų programose čia retsykais skambėdavo naujesnė prancūzų ir rusų kompozitorių muzika, nors tuomet repertuaro centre buvo XIX a. muzika – šalia lenkų kompozitorių kūrinių aptariamuoju laikotarpiu didelio atgarsio sulaukė Wagnerio ir Beethoveno kūrybai skirtos specialiosios programos. Reta išimtis – Vilniaus kultūriniame gyvenime ryškų spaudą palikusi Szymanowskio viešnagė ir jo kūrinių koncertas 1927 m. kovo 15 d³⁵. Ketvirtuoju dešimtmečiu Vilniaus muzikos salėse jau dažniau nuskambė-

33 Be kitų priežasčių, turėjo įtakos ir finansinės galimybės. 1933 m. pradžioje įvedus nario mokesį, bandyta suaktyvinti koncertinę veiklą. Vis dėlto narių mokesčiai ir koncertų pajamos vargiai padengdavo atlikėjų honorarus. LŠMDA, ataskaitos kopija, 1933 m. LLMA. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 50.

34 Kaczyński 1978: 13; Perkowski 1978; Casella 1931.

35 Szymanowskis viešėjo Vilniuje 1927 m. kovo 15–16 d. Literatų draugijos muzikos sekcijos (Hulewicziaus, Szeli-gowskis, Węslawskis) kvietimu. Pirmą kartą Vilniuje surengtame kompozitoriaus kūrinių koncerte („Redutos“ teatre) Szymanowskis kartu su smuikininke Irena Dubiska pristatė plačią kūrybos panoramą – nuo ankstyvosios Sonatos op. 9 (1904) iki pjesių iš operos „Krol Roger“ (1918–1924). Węslawskis recenzijoje rašė, kad publikos ažiotažą liudijo po bisų pakartotinai atlikti keli kūriniai. Žr. Karol Szymanowski 1997: 80–88.

davo modernesnė muzika: pvz., vilniečių itin mėgtas pianistas Claudio Arrau į savo programas visuomet įtraukdavo naujesnės prancūzų muzikos, Stravinskio kūrybą, savo kūrybinius skambino kontraversišku atsiliepimu susilaukęs Sergejus Prokofjevas, Debussy ir Ravelio kūriniai nuolat skambėjo Lenkijos atlikėjų repertuaruose. Tarpukario metais mieste ne kartą viešėjusio jauno lenkų kompozitoriaus Romano Padlewskio laiškas liudija, jog modernesnė muzika buvo prasiskverbusi ir į namų muzikavimo repertuarą: 1935 m. aprašydamas vakarones Węslawskio namuose minėjo, jog kartu muzikuodami skambinę ir Szymanowskio, Gabrielio Fauré kūrybą³⁶. Vis dėlto šiuolaikinės muzikos šalininkų veikla populiariau modernesnę, mažiau žinomą muziką turėjo įveikti nemaža kliūčių, o svarbiausioji buvo – itin rezervuotas platesnės publikos požiūris į muzikos naujoves. Tik įkūrus skyrių, kviesdamas Varšuvos muzikos kritiką Karolį Stromengerį skaityti paskaitų, Węslawskis laiške teigė, jog vietinė „publika yra menkai susipažinusi su šiuolaikine muzika, todėl klausysis [paskaitos] tarsi apie geležinį vilką. Darome ką galime, siekdami populiarinti šiuolaikinę muziką, vienok mums sunkiai sekasi, nes mūsų publika yra labai nemuzikali, o ir tinkamų atlikėjų labai trūksta“³⁷. Tai leidžia teigti, jog LŠMD Vilniaus skyriaus koncertinę veiklą grindė siekis supažindinti su naujosios muzikos idėjų ir technologijų pasauliu, paskatinti diskusijas apie moderniąją muziką, paversti ją klausytojų kultūrine savastimi.

Vilniaus kompozitorių muzikos sklaida: radijas ir tarptautiniai mainai

LŠMD Vilniaus skyriaus renginiai buvo atviri visiems besidomintiems modernia muzika, lankyti koncertuose ir paskaitose spaudoje ypač skatinta jaunuomenė. Išliko į renginius nuolatos kviečiamų asmenų ir institucijų sąrašas (69 pozicijos), patvirtinantis, jog draugijos veikla domėjosi įvairiatautė Vilniaus publika³⁸. 1933 m. Vilniaus skyriaus ataskaitoje Tarybai rašyta, jog koncertuose apsilanko apie 30 klausytojų³⁹. Atrodytų, itin kuklus skaičius, tačiau verta prisiminti, jog didžiausio populiarumo susilaukdavę vieši meniniai renginiai Literatų draugijos salėje sutraukdavo apie 70 žiūrovų⁴⁰. Palyginimui paminėtina, jog panašių organizacijų provaizdis – 1918–1920 m. Vienoje veikusi Schönbergo įkurta „Privačių muzikos atlikimų draugija“ – telkė apie 80 nuolatinių renginių lankytojų. Siekdami platesnio kultūrinio atgarsio, vilniečiai iš pat pradžių ėmėsi propaguoti moderniąją muziką, pasitelkdamie populiariausią to laiko mediją – radiją. Reguliariai transliuoti Literatų draugijos salėje vykę koncertai, rengtos specialiosios paskaitos, iliustruotos įrašais iš plokštelių. Pažymėtina, jog tarpukariu Vilniaus radijas itin vertintas dėl turtingos bei skoningos muzikos įrašų kolekcijos, kuri buvo pasitelkiama ir moderniai muzikai propaguoti.

Maža duomenų apie tuometinio radijo klausytojus, šios medijos kultūrinę skvarbą. Vis dėlto muzikų laiškas liudija, jog radijo laidos buvo svarbus kultūrinės informacijos šalti-

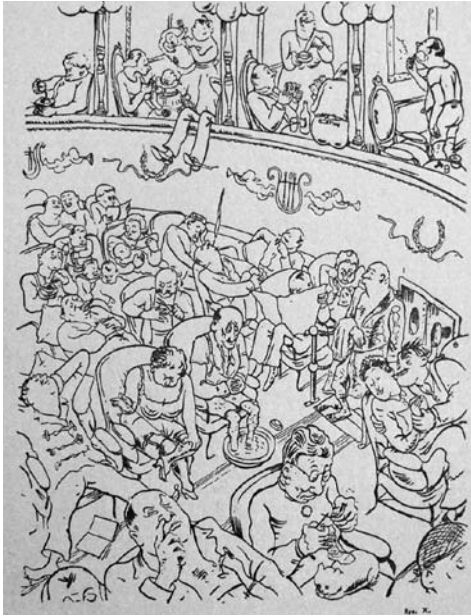
36 Romano Padlewskio laiškas Nadziejai ir Leonui Padlewskiams. Vilnius, 1935 08 28. *VUB*.

37 LŠMDA, Stanisława Węslawskio laiškas Karolui Stromengeriui. Vilnius, 1931 01 03. *LLMA*. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 16.

38 *LLMA*. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 15, 15 ap.

39 LŠMDA, ataskaitos kopija. 1933. *LLMA*. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 50.

40 Remiamasi tarpukario spaudos informacija, taip pat Spalińskos monografija apie Literatų draugijos literatūrinis trečiadienius (Spalińska 1998). Gausesnė publika pritraukdavo visuomeniniai renginiai, ypač moterų draugijų sambūriai.



4 pav. Radijo operos karikatūra: „... taip atrodytų šiuolaikinio operos teatro salė, jeigu spektaklio metu žiūrovai elgtųsi tarsi operos radijo transliacijos metu namuose“. „Muzyka“, 1935

nis – įdėmiai sektos ne vien vietinės programos, bet ir ketvirtuoju dešimtmečiu prasidėjusios tarptautinės transliacijos⁴¹. Platesnės publikos dėmesį ypač traukė žymūs atlikėjai, tačiau svarstomos problematikos aplinkoje atkreipia dėmesį įsimintini šiuolaikinės muzikos populiarinimo tarptautinėje erdvėje įvykiai – TŠDM kasmetinių festivalių atskirų koncertų ir modernių operų tiesioginės transliacijos, įvairių šalių naujosios muzikos pristatymas, dalyvaujant žymiems kompozitoriams⁴² (4 pav.). Apie radijo, kaip moderniosios muzikos sklaidai parankios medijos, galimybes aktyviai diskutuota muzikinėje periodikoje, jis masino ir kaip naujų muzikos komponavimo formų įrankis. Originaliomis meninėmis programomis ir iniciatyvomis garsėjusio Vilniaus radijo kultūrinis atvirumas ir skvarba – neabejotinai pirmiausia Hulewicziaus, studijos įkūrėjo ir ilgamečio vadovo (1927–1935) nuopelnas. Tarpukariu miesto radijas telkė nemažą iškilų vietinių menininkų, su juo bendradarbiavo aktyvūs LŠMD Vilniaus skyriaus nariai. Literatas ir muzikas, radijo teoretikas Hulewiczius laikomas ir lenkų radijo teatro

kūrėju: 1928 m. Vilniaus studijai sukurtas pirmasis specialiai radijui parašytas spektaklis „Kęstučio laidotuvės“ (*Pogrzeb Kiejstuta*), muziką jam sukomponavo Szeligowski. Radijo, kaip kūrybą inspiruojančios medijos, patrauklumą rodo ir faktas, jog Vilniuje iki Antrojo pasaulinio karo Szeligowski sukūrė muziką šešioms radijo spektakliams (1928–1939), šioje srityje su miesto radiju aktyviai bendradarbiavo Dziewulskis, Węslawskis⁴³.

Miesto radijo programos buvo girdimos ne vien Vilniaus krašto klausytojams. Remiantis lenkų muzikine periodika, galima teigti, jog radijo stotis daug dėmesio skyrė vilniečių kompozitorių kūrybos transliacijoms. Nagrinėjant išlikusius duomenis apie šias programas susidaro įspūdis, kad Szeligowski ypač rūpinosi jaunųjų kompozitorių kūrinių platesne sklaida. Periodikos puslapiuose jie dažnai buvo pristatomi kaip Szeligowskio mokykla. Kompozitorius savo prisiminimuose minėjo dvyliką įvairių tautybių kompozicijos studentų, kurie studijavo jo klasėje Vilniaus konservatorijoje⁴⁴. „Jaunasis Rudziński (Szeligowskio mokykla) – neabejotinas talentas, bet dar stokoja individualaus stiliaus,“ – dalijosi įspūdziais žurnalo „Muzyka“, matyt, redaktorius Mateusz Gliški, 1937-aisiais recenzuodamas LŠMD koncertų ciklą Varšuvoje⁴⁵. 1936 m. LŠMD biuletenyje „Muzyka Współczesna“ prie

41 Iliustracija galėtų būti jau minėti Padlewskio, Hulewicziaus laišakai.

42 Radijo laidų anonsams buvo skiriama daug dėmesio Vilniaus spaudoje, transliacijos reguliariai recenzuojamos Lenkijos muzikinėje periodikoje.

43 Ankudowicz-Bieńkowska 1997: 202–203.

44 Paminėti: Ber Bagonas, Janusz Bułhakas, Sylwester Czosnowski, Genadijus Citowiczius, Henrykas Czyžas, Liudvikas Jakaitis, Witoldas Rudziński, Julianas Siniewiczzius, Kazimierz Skinderis, Ignacy Slotowas, Antonis Szuniewiczzius, Eliaszas Teitelbaumas. Szantruczek 1997: 192.

45 Gliški 1937: 202.

įdomiausių radijo transliacijų priskirtas Vilniaus radijo stoties koncertas, kuriame skambėjo vilniečių Węslawskio, Szeligowskio ir jo mokinių Rudzińskiego, Sylwesterio Czosnowskio, Liudviko Jakaičio kompozicijos⁴⁶. Vis dėlto apie daugelio mažiau žinomų Vilniaus kompozitorių kūrinų kultūrinę recepciją stokojama informacijos⁴⁷. Nepaisant straipsnyje minėto Vilniaus kultūrinės terpės konservatyvumo, ketvirtuoju dešimtmečiu muzikų bendruomenė, regis, buvo tapusi jaunųjų kompozitorių traukos centru. Iš Vilniaus radijo studijos buvo transliuota kurį laiką čia gyvenusio pradedančio kompozitoriaus, Paryžiaus mokyklos atstovo Zygmunto Mycielskio kūryba⁴⁸. Vietinių muzikų globojamas keletą vasarų Vilniuje praleido lenkų muzikos kritikų itin vertintas Padlewski, Vilniaus krašte rinkęs lenkų, baltarusių, lietuvių folklorą ir palikęs įdomių liudijimų apie tuometinę kultūrinę atmosferą⁴⁹. Galima spėti, jog šiai veiklai jį bus paskatinęs Vilniaus universiteto etnologijos katedroje dirbęs ir folkloru domėjęs Szeligowski. Išlikusioje Vilniaus periodo Szeligowskio kūryboje aptinkama su istorine LDK tematika susijusių kūrinių, lietuvių ir baltarusių liaudies muzikos inspiracijų⁵⁰ (5 pav.). Į lenkų folklorui neįprastas dermes su LDK tematika nesusijusiuose kompozitoriaus ankstyvuosiuose kūriniuose (ypač minėtinas ciklas „Žaliosios dainos“) dar tarpukario metais atkreipė dėmesį muzikologai⁵¹.

Siekus populiarinti Vilniaus kompozitorių muziką liudija ir LŠMD Vilniaus skyriaus susirinkimų protokolai: pvz., 1933 m. nuspręsta surengti nežinomų krašto kompozitorių koncertą, spaudoje jie raginti atsiųsti kūrinių⁵². Įvairiapuses pastangas plačiau paskleisti miesto kompozitorių bendruomenės kūrybą liudija Szeligowskio susirašinėjimas su „Jaunųjų lenkų muzikų draugija“ Paryžiuje. Ketvirtuoju dešimtmečiu draugija ėmėsi tarpininkauti tarptautiniams mainams tarp įvairių šalių muzikų. Vilniaus skyrius, regis, entuziastingai

5 pav. T. Szeligowski. „Pieśń litewska“ smuikui ir fortepijonui (1928), 1–20 t. Lenkijos muzikos leidybos draugija, 1934

46 Z radia 1936: 4.

47 Nemaža tarpukario Vilniaus kompozitorių kūrinių yra pradingę, neretai trūksta informacijos net ir biografinių duomenų patikslinimui.

48 Atvirumą jaunesiems kompozitoriams liudija iš Vilniaus rašytas Mycielskio laiškas „Jaunųjų lenkų muzikų draugijai“ Paryžiuje (1934 03 08, JLMDDPA. VUB).

49 Žr. Romano Padlewskio laiškas tėvams. Vilnius, 1933–1935 m. VUB.

50 Iš išlikusių ypač minėtinos „Lietuviška daina“ (*Pieśń litewska*) smuikui ir fortepijonui (1928), siuita simfoniniam orkestrui „Kaziuki“ (1929).

51 Freiheiter 1934: 72–73.

52 LŠMDA, susirinkimo protokolai. Vilnius, 1933 01 31. LLMA. F. 271. Ap. 1. B. 2. L. 4. Inicijatyva pradėta svartyti 1931 m. sausio mėn., kovą nuspręsta apsiriboti jaunaisiais kompozitoriais (iki 30 metų). Apie šios konkrečios iniciatyvos įgyvendinimą nepavyko rasti patikimų duomenų.

įsitraukė į šią veiklą. Mažiau žinomos muzikos natos retai pasiekdavo Vilnių, todėl iš Paryžiaus atsiunčiami kūriniai padėjo pajvairinti vietinei publikai pristatomos muzikos panoramą. Aptariamą bendradarbiavimą iliustruosime pavyzdžiu. Minėtai draugijai tarpininkaujant, 1934 m. kovo 29 d. iš Paryžiaus į LŠMD Vilniaus skyrių išsiųsta amerikiečių muzikos siunta – Henry’o Cowello, Coplando, Carloso Chávezo, Dane’o Rudhyaro, Roy Harriso, Ruth Crawford kūriniai⁵³. Vilniečiai pasirinko atlikti Coplando dainą ir netruko suorganizuoti koncertą. Nepraėjus nė dviem mėnesiams, Szeligowskis informavo laiške draugiją, jog gegužės 27 d. Vilniuje vykusiam koncerte Coplando kūrinys buvo atliktas, renginį transliavo Vilniaus radijas. Ir čia pat rūpinosi: „O atsilyginant Vilnius ar gali būti reprezentuotas Amerikoje?“⁵⁴ Mainus koordinavusio Jerzy’o Fitelbergo to pat laikotarpio laišku Cowellui rodo, kad lenkų ir amerikiečių kompozitorių bendradarbiavimas buvo planuojamas kaip koncertų ciklai įvairiuose miestuose⁵⁵. Neiškilo Vilniaus skyriaus dokumentų, galinčių patvirtinti, jog atsakomoji akcija buvo vykdoma, o vilniečių kūriniai siunčiami į JAV. Nors tarpukario periodikoje spausdinta informacija apie Niujorke atliekamus Szeligowskio kūrinius, keblu spėti, ar tai buvo susiję su Vilniaus skyriaus įsitraukimu į minėtus tarptautinius muzikinius mainus.

Išnagrinėjus šaltinius prieita išvados, jog ketvirtojo dešimtmečio viduryje LŠMD Vilniaus skyriaus veikla sumenko. Tą lėmė kelios priežastys. Viena vertus, skyriaus branduolį suskaldė konfliktas dėl Vilniaus konservatorijos uždarymo ir naujos M. Karłowicziaus konservatorijos įkūrimo⁵⁶. Kita vertus, keitėsi kultūrinis klimatas ir meninės nuostatos: ankstesnes modernizmo atmainas gožė neoklasicistinės orientacijos, skatinusios susidomėjimą naujomis klasikos interpretacijomis. 1932 m. Vilniuje įsisteigus Vilniaus meno draugijų tarybai (*ERWUZA*), pradėta aktyviau gaivinti Lietuvos senąją muzikinę kultūrą. Prie šios organizacijos 1935 m. susikūrusio muzikos klubo programose vyravo naujoji lenkų muzika ir klasika⁵⁷. Kartu reikia pažymėti, kad aptariamuoju laikotarpiu *konservatyvėjimo* tendencijos buvo būdingos ne vien Vilniaus, o ir Antrosios Lenkijos Respublikos miestų muzikos scenoms. TŠMD aplinkoje vykusios diskusijos liudija, jog ir kitose šalyse modernios muzikos šalininkams nepavyko pasiekti radikalaus proveržio naujosios muzikos funkcionavimo sanklodoje.

Periodikoje ir kituose šaltiniuose neaptikta duomenų apie Vilniaus kompozitorių kūrinius, siųstus į atrankas dėl dalyvavimo TŠMD festivaliuose, nors bent retsykiais bandyta tą daryti, ką paliudija privačioje korespondencijoje išsakytas nusivylimas LŠMD kvalifikacinės komisijos, atrinkdavusios Lenkijos sekcijos pasiūlymus, sprendimais⁵⁸. Į Lenkijos

53 JLMDPA. Jerzy’o Fitelbergo, Kazimierzo Chłapowskio laiškas Tadeuszui Szeligowskiui. Paryžius, 1934 03 29. *VUB*.

54 JLMDPA. Tadeuszo Szeligowskio laiškas „Jaunųjų lenkų muzikų draugijai“ Paryžiuje. Vilnius, 1934 05 27. *VUB*.

55 JLMDPA. Jerzy’o Fitelbergas laiškas Henry’ui Cowellui. Paryžius, 1934 04 27. *VUB*.

56 Siekiant, kad mokymo įstaiga taptų profesionalesnė, Vilniaus konservatorija buvo uždaryta, o naujai įsteigtos institucijos vadovu tapo Szeligowskio šalininkų remiamas Stanisławas Szpinalskis, 1934 m. apsigyvenęs Vilniuje. Konflikto atgarsiai pasiekė centrinę spaudą, o, pvz., tariamam Varšuvos įsikišimui į vietinius reikalus ir Szeligowskio pažiūrio protegavimui priešinęs įtakingas muzikos kritikas Józefowiczus viešai deklaravo ignoruosią šios grupės ir konservatorijos veiklą (Józefowicz 1939).

57 Klubui vadovavo Szeligowskis ir Hulewiczius (iki išvykimo 1935 m.); per penkerius metus buvo surengta per 100 koncertų.

58 Szantruczek 1997: 55.

sekcijos rekomenduojamų kūrinių sąrašus Vilniaus kompozitorių kūriniai nė karto nebuvo įtraukti. Vis dėlto 1939 m. Varšuvoje ir Krokovoje įvykusiame TŠMD XVII festivalyje nuskambėjo Szeligowskio motetas „Angeli słodko śpiewali“ (1934), įtrauktas į specialiąją programą „Senoji lenkų muzika“. Paskutinis draugijos renginys iki Antrojo pasaulinio karo buvo reikšmingas muzikinis regiono įvykis, laikytas nauja paskata moderniosios muzikos propagavimui Lenkijoje ir kaimyninėse šalyse. Į festivalį vyкта organizuotomis grupėmis ir iš Vilniaus krašto, o muzikinė periodika minėjo, jog renginyje gausiausiai dalyvavo Britanijos ir kaimyninės Lietuvos Respublikos delegacijos⁵⁹. Kaip žinoma iš įvairių šaltinių, festivalio metu Varšuvoje vykusioje asamblėjoje Kaune įsikūrusi Lietuvos nacionalinė sekcija pateikė pasiūlymą surengti 1940 metų festivalį. Prasidėjęs karas ir politinės regiono permainos sužlugdė ne vien Lietuvos moderniosios muzikos šalininkų viltį suorganizuoti išskirtinį tarptautinį renginį, bet ir nutraukė kaimyninių šalių nacionalines sekcijas atstovavusių Kauno ir Vilniaus skyrių veiklą. Pažymėtina, kad po karo atkūrus Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugiją, į jos veiklą įsitraukė kai kurie aktyvieji prieškarinės Vilniaus moderniosios muzikos scenos dalyviai⁶⁰.

Išvados

Susikurti Lenkijos šiuolaikinės muzikos draugijos Vilniaus skyrių paskatino generacinis lenkų kompozitorių bendruomenės atnaujinimas. XX a. trečiuoju ir ketvirtuoju dešimtmečiais įgiję išsilavinimą Europos muzikos centruose, jie ėmėsi aktyviau rūpintis moderniosios muzikos sklaida nacionalinėje ir tarptautinėje erdvėje. Tarptautinė šiuolaikinės muzikos draugija, kaip įvairių šalių muzikų bendradarbiavimo platforma, tapo svarbia paskata tokiai veiklai, kartu pateikusi modelius ir ryšius vietinių padalinių veiklai. Iki Antrojo pasaulinio karo Rytų Europoje ir Baltijos šalyse veikė vos kelios TŠMD sekcijos – Lenkijoje, Lietuvoje ir Rusijoje. Tai neabejotinai liudija modernių nuostatų įtaką šių šalių muzikinių kultūrų raidai, paskatinusią naujosios muzikos institucionalizavimo iniciatyvas.

1930–1939 m. veikęs LŠMD Vilniaus skyrius telkė aktyviausius muzikos naujovėms atvirus vietinius kompozitorius, muzikos kritikus, atlikėjus, kitų sričių menininkus. Ankstyvuojau laikotarpiu įvairiapusėje skyriaus veikloje daugiausia dėmesio skirta užsienio moderniosios muzikos propagavimui, edukacijai. Prie moderniosios muzikos sklaidos daug prisidėjo Vilniaus radijo stotis, reguliariai transliavusi organizacijos rengtus koncertus, specialiąsias paskaitas. Plėtojant tarptautinius ryšius imtasi aktyviau populiarinti Vilniaus kompozitorių kūrybą. LŠMD Vilniaus skyriuje nuosekliausiai veikė lenkų kompozitorius ir muzikologas Tadeusz Szeligowski, vienas TŠMD Lenkijos sekcijos steigėjų (1924 m.). Asmeniniai ryšiai ir programinės nuostatos grindė aktyvų vilniečių bendradarbiavimą su „Jaunųjų lenkų muzikų draugija“ Paryžiuje. LŠMD Vilniaus skyriaus nariams buvo artimesnės nuosaikesnio modernizmo versijos, kurias tuometinėje tarptautinėje muzikos scenoje atstovavo modernioji prancūzų, lenkų, rusų muzika, Schönbergo mokyklos alternatyvą reprezentavę vokiečių kompozitoriai.

⁵⁹ Festivalio, kaip neeilinio regiono įvykio, įspūdžius liudija išlikusi M. Karłowicziaus konservatorijos mokinių kelionės ataskaita (*LLMA*. F. 271. Ap. 2. B. 52. L. 1, 1 ap.). Specialaus aptarimo reikalautų Lietuvos Respublikos delegacijos dalyvavimas ir įspūdžiai.

⁶⁰ Kaip ir tarpukario metais, pokario metais atkurtos organizacijos veikloje aktyviausiai dalyvavo Szeligowski. *LŠMDA* (1946–1952). *VUB*.

Oponavimas konservatyviam vietiniam koncertiniam gyvenimui ir platesnės publikos skoniui lėmė nišinę LŠMD Vilniaus skyriaus poziciją miesto kultūrinėje erdvėje. Vis dėlto moderniosios muzikos propaguotojų veikla vertintina kaip reikšmingas indėlis kuriant Vilniaus moderniosios muzikos sceną, populiarinant krašto kompozitorių kūrybą užsienio šalyse. Pasitelkus menkai tyrinėtus archyvinius šaltinius ir specialiąją literatūrą, atskleisti nauji LŠMD Vilniaus skyriaus veiklos istoriją papildantys duomenys, praturtinantys tarpukario Vilniaus kultūrinio gyvenimo vaizdinį ir Lietuvos muzikinės kultūros modernėjimo sampratą.

Gauta 2012 05 15
Priimta 2012 06 28

Literatūra ir šaltiniai

1. *Arnoldo Schönbergo centras*. Prieiga per internetą: <http://www.schoenberg.at> (žiūrėta 2012 04 02).
2. Ankudowicz-Bieñkowska, M. *Polskie życie muzyczne w Wilnie lat II Rzeczypospolitej*. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1997.
3. Berezowska, D. Działalność zespołów i zrzeseń muzycznych w Wilnie (1930–1939). *Nasz Czas*. 2002. 36: 575. Prieiga per internetą: <http://naszczas2002.tripod.com/041/skrzyp.html> (žiūrėta 2011 11 11).
4. Berezowska, D. Sezony koncertowe 1931–1939: Koncerty symfoniczne, kameralne, recitale, działalność chorów. *Nasz Czas*. 2004. 19: 644. Prieiga per internetą: <http://www.pogon.lt/419/czas.html> (žiūrėta 2011 11 11).
5. Berezowska, D. Życie koncertowe Wilna. Recitale, koncerty symfoniczne i kameralne (1922–1930). *Nasz Czas*. 2003. 28: 617. Prieiga per internetą: <http://www.pogon.lt/328/czas.html> (žiūrėta 2011 11 11).
6. Budzinauskienė, L. Kultūrinis gyvenimas tarpukario Vilniuje (1918–1940). Muzikinių teatrų veikla. *Menotyra*. 2003. 1(30): 26–30.
7. Casella, A. Hasła i idealy współczesnej muzyki włoskiej. *Muzyka*. 1931. 10: 402–407.
8. Chłopecki, A. Karol Szymanowski i Międzynarodowe Towarzystwo Muzyki Współczesnej 1923–1939. *Ruch Muzyczny*. 2007. 26: 8.
9. Cook, N.; Pople, A. Introduction. Trajectories of Twentieth-Century Music. *The Cambridge History of Twentieth-Century Music*. Ed. by Nicholas Cook, Anthony Pople. Cambridge: Cambridge University Press, 2004: 1–17.
10. Duchesneau, M. *Lavant-garde musicale et ses sociétés à Paris de 1871 à 1939*. Sprimont: P. Mardaga, 1997.
11. Dziewulski, E. *Słownik Biograficzny Teatru Polskiego 1900–1980*. Warszawa: PWN, 1994. 2: 191–192.
12. Freiheiter, J. Z współczesnej twórczości polskiej. Pieśń solowa. *Muzyka Polska*. 1934. 1: 66–75.
13. [Gliński, M.]. Życie muzyczne w stolicy. *Muzyka*. 1937. 6: 201–202.
14. Haefeli, A. *Die Internationale Gesellschaft für Neue Musik (IGNM). Ihre Geschichte von 1922 bis zur Gegenwart*. Zürich: Atlantis Musikbuch-Verlag, 1984.
15. Helman, Z. Muzyka polska między dwiema wojnami. *Muzyka*. 1978. 3(90): 17–34.
16. Jasiński, R. *Koniec epoki. Muzyka w Warszawie (1927–1939)*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1986.
17. Józefowicz, M. Dlaczego bojkotuję Konserwatorium im. Karłowicza? *Słowo*. 1939 03 02.
18. Kaczyński, T. Stowarzyszenie Młodych Muzyków Polaków w Paryżu. *Muzyka*. 1978. 3(90): 5–16.
19. *Karol Szymanowski. Korespondencja. Pełna edycja zachowanych listów od i do kompozytora*. Sud. Teresa Chylińska. Warszawa: PWM, 1982–2002. 1–4.
20. Koffler, J. Radio a kultura muzyczna. *Muzyka*. 1935. 10–12: 225–228.
21. *Kompozytorzy polscy 1918–2000. Praca zbiorowa pod redakcją Marka Podbajskiego*. Gdańsk, Warszawa, 2005. 1–2.
22. *Lietuvos muzikos istorija. II knyga. Nepriklausomybės metai 1918–1940*. Sud. ir ats. red. A. Ambrasas. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2009.
23. Modrakowska, M. Zdjęcia amatorskie z Paryża. *Kurier Wileński*. 1931 08 23–11 06.
24. Mrygoń, A. *Źródła francuskie w Archiwum Kompozytorów Polskich XX wieku w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego*. IAML konferencjijs pranešimo rankraštis, 1990 07 09.
25. *Muzyka Współczesna, 1936–1939*.
26. *Muzyka Polska, 1934–1939*.
27. Perkowski, P.; Mycielski, Z.; Rudziński, W.; Jarociński, S. Wspomnienia i refleksje. *Muzyka*. 1978. 3(90): 35–54.
28. Podoska, B. XIV międzynarodowy festival muzyki współczesnej w Barcelonie. *Muzyka Współczesna*. 1936. 5: 1–2.
29. Poklewski, J. *Polskie życie artystyczne w międzywojennym Wilnie*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 1994.

30. Spalińska, J. H. *Wileńskie Środy Literackie (1927–1939)*. Warszawa: PAN, 1998.
31. Szantruczek, T. *Komponować ... i umrzeć. Rzecz o Tadeuszu Szeligowskim*. Poznań: Ars Nova, 1997.
32. Szeligowski, T. Muzyka polska zagranicą. *Kurier Wileński*. 1931 01 01.
33. Szwarcman, D. *60 lat Polskiego Towarzystwa Muzyki Współczesnej. Kalendarium Działalności 1924–1984*. Warszawa: PTMW, 1987.
34. *Tadeusz Szeligowski. Studia i wspomnienia*. Sud. Franciszek Woźniak. Bydgoszcz: Pomorze, 1985.
35. Taruskin, R. *Music in the Early Twentieth Century. The Oxford History of Western Music. Vol. 4*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2010.
36. Węśławski, S. Wilno. Koncerty. Działalność Polskiego Towarzystwa Muzyki Współczesnej. *Muzyka*. 1931. 1: 37–38.
37. Z radia. *Muzyka Współczesna*. 1936. 7: 3–4.

Rūta Stanevičiūtė

Vilnius, Warsaw, Paris: prospective guidelines of activities conducted by the Vilnius Branch of the Polish Society for Contemporary Music (1930–1939)

Summary

The article investigates the activities conducted by the Vilnius Branch of the Polish Society for Contemporary Music during the period of 1930–1939. Research analysis covers the background of the organisation's foundation, its prospective guidelines and international relations. The preserved archival sources, correspondence of musicians, interwar periodicals and specialist literature are used to refine the factual history of the branch and to disclose the local and international contexts of its activities. The publication presents an exhaustive analysis of modern music promotion at concerts and dissemination of works by Vilnius-based composers via radio broadcasts, as well as collaboration with the Association of Young Polish Musicians in Paris. Acknowledging that the organisation (active during the interwar period) was comprised of proactive and innovation-oriented composers, music critics, performers and other artists from Vilnius, the article specifically discusses the initiatives and artistic attitudes of Tadeusz Szeligowski, Stanisław Węśławski and Witold Hulewicz. Further investigation into the international context of activities conducted by the Vilnius Branch of the Polish Society for Contemporary Music reveals that the organisation's programme preferred versions of moderate modernism, which at the international music scene of the time were represented by modern French, Polish or Russian music, or the German composers presenting an alternative to Schönberg School. The publication ends with a conclusion that opposition to a conservative local concert life and mass public taste have determined why the Vilnius Branch of the Polish Society for Contemporary Music occupied a niche position in the cultural space of the city. Nevertheless, the activities carried out by the promoters of modern music are regarded as a significant contribution in building the modern music scene in Vilnius and promoting the works of local composers in foreign countries.

KEY WORDS: International Society for Contemporary Music, Vilnius Branch of the Polish Society for Contemporary Music, contemporary music, dissemination of the 20th century music, Vilnius radio station, Association of Young Polish Musicians in Paris, Tadeusz Szeligowski, Stanisław Węśławski, Witold Hulewicz